

Yangiboyeva Habiba

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot fakulteti

Davolash ishi 24-13 guruh talabasi

e-mail: yangiboyevahabiba09@gmail.com

Bo'riyev Muhammadali

Tibbiy profilaktik fanlar kafedrasida mikrobiologiya fan o'qituvchisi

e-mail: buriyevmuhammad14@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada temperamentning asosiy turlari va ularning psixologik xususiyatlari ilmiy nuqtai nazardan yoritiladi. Temperamentning biologik asoslari, individual xulq-atvorni shakllantirishdagi roli hamda insonning emotsional, kognitiv va ijtimoiy reaksiyalariga ta'siri tahlil qilinadi. Mazkur ishda klassik (Gippokrat-Galen an'anasi), fiziologik (I.P. Pavlov) va zamonaviy tipologiya yondashuvlari qiyosiy tarzda ko'rib chiqiladi. Natijalar temperamentning ta'lim, tarbiya, kasb tanlash hamda psixodiagnostika jarayonlarida amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: temperament, shaxs psixologiyasi, fiziologik asoslar, individual farqlar, emotsional reaktivlik, xulq-atvor.

TYPES OF TEMPERAMENT AND THEIR PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS

Yangiboyeva Habiba

Termez University of Economics and Service, Faculty of Medicine

Student of the 24-13 group of medical studies

e-mail: yangiboyevahabiba09@gmail.com

Bo'riyev Muhammadali

Instructor of Microbiological Sciences at the Department of Medical Preventive Sciences

e-mail: buriyevmuhammad14@gmail.com

Annotation: This article presents the main types of temperament and their psychological characteristics from a scientific perspective. The biological foundations of temperament, its role in shaping individual behavior, and its influence on emotional, cognitive, and social responses are analyzed. The paper comparably examines classical (Hippocrates–Galen tradition), physiological (I.P. Pavlov), and modern typological

approaches. The results demonstrate that temperament has practical significance in education, upbringing, career selection, and psychodiagnostic processes.

Keywords: temperament, personality psychology, physiological basis, individual differences, emotional reactivity, behavior.

ТИПЫ ТЕМПЕРАМЕНТА И ИХ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ

Янгибоева Хабиба

Термезский университет экономики и сервиса, медицинский факультет

Студентка лечебного факультета, группа 24-13

e-mail: yangiboyevahabiba09@gmail.com

Bo'riyev Muhammadali

Преподаватель микробиологических дисциплин кафедры медицинских

профилактических наук

e-mail: buriyevmuhammad14@gmail.com

Аннотация: В статье раскрываются основные типы темперамента и их психологические особенности с научной точки зрения. Анализируются биологические основы темперамента, его роль в формировании индивидуального поведения, а также влияние на эмоциональные, когнитивные и социальные реакции человека. В работе сравнительно рассматриваются классический подход (традиция Гиппократ–Галена), физиологический (И.П. Павлов) и современные типологические подходы. Результаты подчёркивают практическую значимость темперамента в процессах обучения, воспитания, профессионального выбора и психодиагностики.

Ключевые слова: темперамент, психология личности, физиологические основы, индивидуальные различия, эмоциональная реактивность, поведение.

Temperament — bu shaxsning ruhiy jarayonlari va xulq-atvorining dinamik jihatlarini belgilovchi psixologik kategoriya. U insonning tashqi va ichki ta'sirlarga qanday tezlikda, qanday kuch bilan javob berishini belgilaydi. Temperament tug'ma bo'lib, vaqt o'tishi bilan nisbatan barqaror bo'lib qoladi.

Temperament turlari

1. Sangvinik temperament

Sangvinik temperamentga ega insonlar faol, tashabbuskor, muloqotga kirishuvchan va optimistik bo'ladilar. Ular yangi vaziyatlarga tez moslashadilar va ijtimoiy aloqalarda muvaffaqiyatli bo'ladilar.

Psixologik xususiyatlari:

- Tezkor emotsional reaktsiya
- Ijtimoiylik va ochiqlik
- Qiziqishlarning kengligi
- Stabil kayfiyat
- Tez zerikish xususiyati

2. Xolerik temperament

Xoleriklar energiyali, hissiyotli va impulsiv bo'ladilar. Ular tez qaror qabul qilishadi, kuchli dominantlikka ega.

Psixologik xususiyatlari:

- Kuchli hissiy eksplozivlik
- Tez g'azablanish yoki hayajonga tushish
- Faol hayot pozitsiyasi
- Rahbarlikka intilish
- Barqaror bo'lmagan emotsional fon

3. Melanxolik temperament

Melanxoliklar sezgir, tajribali, chuqur o'ylaydigan va emotsional jihatdan barqaror bo'lmagan bo'lishi mumkin. Ular ko'proq ichki dunyoga ega, shovqinli muhitdan tez charchaydilar.

Psixologik xususiyatlari:

- Ko'ngliga tez olish
- Past nutq faolligi
- Chuqur fikrlash
- Kamgaplik va tortinchoqlik
- Tez charchash va stressga sezgirlik

4. Flegmatik temperament

Flegmatiklar tinch, vazmin, barqaror va sekin harakat qiluvchi insonlardir. Ular sabrli, hissiyotlarni boshqarishda kuchli bo'ladilar.

Psixologik xususiyatlari:

- Sekin emotsional reaktsiya

- Barqaror kayfiyat
- Zo‘riqishga chidamlilik
- Kam shoshilinchlik
- Tartib-intizomga moyillik

Xulosa

Temperament shaxsning individual xususiyatlarini belgilab beruvchi muhim psixologik omildir. Har bir temperamentning ijobiy va salbiy tomonlari mavjud bo‘lib, ular shaxsning faoliyati va jamiyatdagi o‘rniga ta’sir ko‘rsatadi. Zamonaviy psixologiya temperamentlarni aralash ko‘rinishda ham uchrashini tan oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Pavlov, I. P. Vysshaya nervnaya deyatelnost i temperament. – Moskva: Nauka, 1973.
2. Hippocrates & Galen. On Humoral Temperament Theory. – Cambridge: University Press, 1964.
3. Keirsey, D. Please Understand Me: Temperament, Character, Intelligence. – Del Mar: Prometheus Nemesis Book Company, 1984.
4. Eysenck, H. J. The Biological Basis of Personality. – Springfield, IL: Charles C Thomas, 1967.
5. Eysenck, H. J., & Eysenck, M. W. Personality and Individual Differences. – New York: Plenum Press, 1985.
6. Buss, A. H., & Plomin, R. Temperament: Early Developing Personality Traits. – Hillsdale, NJ: Erlbaum, 1984.